

[itobiad], 2019, 8 (3): 2027/2056

**Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metinlerin Yapısal ve
Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi**

An Analysis of Narrative Texts in Turkish Textbooks in Terms of
Structural and Educational Principles

Tuncay TÜRK BEN

**Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi
Anabilim Dalı**

Asst.Prof., Aksaray University Faculty of Education

e-mail: tuncayturkben57@gmail.com

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-0167-4173>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	: 28.06.2019
Kabul Tarihi / Accepted	: 30.09.2019
Yayın Tarihi / Published	: 30.09.2019
Yayın Sezonu	: Temmuz-Ağustos-Eylül
Pub Date Season	: July-August-September

Atıf/Cite as: TÜRK BEN, T. (2019). Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metinlerin Yapısal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8 (3), 2027-2056. Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/issue/47378/583630>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012- Karabük University, Faculty of Theology, Karabük, 78050 Turkey. All rights reserved.

Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metinlerin Yapısal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi

Öz

Bu çalışmada ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler, çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmiştir. Metinler tasarım, içerik ve eğitsel ilkeler doğrultusunda ele alınmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini ilköğretim ikinci kademe 2018-2019 öğretim yılında MEB tarafından dağıtımı yapılan tüm Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Örneklem olarak her kademedeki Türkçe ders kitabından (5-8. Sınıf) random usulüyle üçer öyküleyici metin seçilmiş ve incelenmiştir. Ders kitaplarında bulunan edebî metinler, türlerine göre sınıflandırılmış ve özellikleri belirlenmiştir. Daha sonra Türkçe ders kitabı metinleri belirlenen ilkeler doğrultusunda incelenmiştir. Araştırmanın sonunda elde edilen bulgular, alanyazından elde edilen bulgular birlikte verilmiş ve birtakım önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, Çocuğa görelilik ilkesi, İçerik özellikleri, Tasarım özellikleri, Metin inceleme.

An Analysis of Narrative Texts in Turkish Textbooks in Terms of Structural and Educational Principles

Abstract

In this study, narrative texts in secondary school 5, 6, 7 and 8th grade Turkish textbooks were analyzed in terms of the principle of relativity to the child. The texts were handled in line with design, content and educational principles. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. Target population of the study consists of all Turkish textbooks distributed by the Ministry of National Education in the second stage of primary education in the 2018-2019 academic year. As sample, three narrative texts were selected randomly from each stage of the Turkish textbook (5-8th grades) and then they were analyzed. The literary texts in the textbooks were classified according to their genres and their characteristics were determined. Then the texts in the Turkish textbook were analyzed in accordance with the principles specified. At the end of the study, the findings obtained from the literature were given together and some suggestions were made.

Keywords: Turkish textbooks, Principle of relativity to the child, Content features, Design features, Text analysis.

1. Giriş

Türkçe öğretiminin temel amacı; çocukların dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini bilimsel bir anlayışla planlı bir şekilde geliştirmek, metinler aracılığıyla dilinin zenginlikleri ve inceliklerini sezip kavramalarını sağlamak, onlara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır (Adalı, 2003, s. 32; Baki ve Karakuş, 2012, s. 1; Baş, 2015, s. 32-33; Çer, 2011, s. 1402; Göğüş, 1993, s. 6; Güneş, 2014, s. 2; Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 2005, s. 5; MEB, 2018; Sever, Kaya ve Aslan, 2013, s. 11-22; Sever, 2015, s. 22). Bu amaca ulaşmada, Türkçe öğretiminin başlıca araçlarından olan çocuk edebiyatının seçkin örneklerinin, öğretim ortamlarında kullanılmasının katkısı yadsınmaz. Baş'a (2015, s. 1) göre Türkçe öğretiminin niteliği, çocuk edebiyatından faydalanma düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Dil öğretiminde, temel dil becerilerini meydana getiren dinleme, konuşma, okuma ve yazma bunun yanında dil bilgisi öğretimi süreçlerinde, edebiyat ürünlerinden yararlanır. Aşılıoğlu'na (2000, s. 433) göre de Türkçe öğretiminde, yazınsal nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarından öğretim etkinliklerinde yararlanması, çocuğun ana dilini öğrenebilmesi ve gelişim süreci içinde güvenle kullanabilmesi için zengin bir yaşantı geçirme olanağı yaratır ve zihinsel yeteneğinin gelişmesini sağlar. Çocuk edebiyatı metinleri, çocuk duyarlılığıyla örülmüş, çocuk düzeyine uygun bir dille kaleme alınmış metinler olduğu için Türkçe öğretiminin vazgeçilmez araçlarından. Öğrenciler bu metinler aracılığıyla dilinin söz varlığını, özelliklerini, inceliklerini özgün birer bağlam içinde görür ve kullanmayı öğrenirler (Aykaç, 2011, s. 37). Öğretim ortamında, öğrenciler bu metinler sayesinde düşünmeyi, yorumlamayı, sonuçlar elde etmeyi ve dilinin kurallarını öğrenirler (Uz Erşahin, 2009, s. 32).

Sever (2013) çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecindeki işlevlerini *dil gelişimi, bilişsel gelişimi, kişilik gelişimi ve toplumsal gelişimi* olmak üzere dört ana kısımda incelemiştir. Çocukların gelişim sürecinde çocuk edebiyatı yapıtlarının katkısı çok fazladır. Bu katkılardan kuşkusuz en önemli olanı çocukta okumaya karşı ilgi uyandırması ve devam eden süreçte okuma alışkanlığı oluşmasındaki rolüdür. Bu bağlamda çocuk kitaplarının çocuğun gelişimine sayısız ve çok yönlü katkıları olmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2019) öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi de hedeflenmektedir. Çocuklar/öğrenciler bu tür çocuk edebiyatı metinlerinde bilgiyi hazır olarak bulmazlar. Bilgiye ulaşmak için çocukların metni anlaması, yorumlaması ve sonuçlar elde etmesi gerekmektedir. Çocuk, metinle düşünmeyi öğrenir bu da onların bilişsel gelişimine katkı sağlayacaktır (Uz Erşahin, 2009, s. 32).

Çocuklar, çocuk edebiyatı ürünleri sayesinde insanların farklı özelliklerde olabileceğini sezinler, değişik kültürdeki yaşamı ve insan ilişkilerini tanıma fırsatını yakalar. Böylelikle çocukların yaşam çevreleri genişler, o çevrelerden sayısız duygu ve düşünce örnekleriyle buluşma imkânına sahip

olurlar (Sever, 2013, s. 56-57). Çocuklar, yaşayarak öğrenme olanağına sahip olmadığı şeyleri, metindeki kurmaca karakterler sayesinde tanıma ve öğrenme imkânına sahip olurlar. Yaşanan, yaşanmış ya da yaşanabilecek durumlar, bu durumlarla karşı karşıya kalan kişiler, problemlerle baş etme, sorunlara çözüm yolları bulma bu metinler aracılığıyla çocuklara tanıtılır. Çocuk, hayata dair tecrübeler edinir (Dayıoğlu, 2000, s. 530).

Okuyan, okuduğunu sorgulayan öğrencilerin yetişmesinin nitelikli bir yazın eğitimine bağlı olduğunu vurgulayan Dilidüzgün'e (2018, s. 15-16) göre, yazınsal yapıtların okunması düşünsel bir katılımı zorunlu kılar. Okurun, kitapla birlikte düşünmesi, belli yargıları oluşturması ve kitabın kurduğu gerçeklik ile kendi gerçekleri arasında sürekli bir hesaplaşma içerisine girmelidir. Sanatsal bir oluşum olan yazınsal metni anlama ve yorumlama estetik bir duyarlılığı da gerektirmektedir. Arıcı'ya (2016, s. 31) göre çocuklara yönelik hazırlanan metinler, çocukta estetik beğeniyi oluşturmaktadır.

Türkçe ders kitapları, ülke içindeki aynı yaş grubundaki çocukların hemen hemen hepsinin ulaşabildiği kitaplardır. Öğrencilerin okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmalarında bu kitaplarda yer alan metinlerin ve metinlerle birlikte verilen etkinliklerin önemi ve işlevi büyüktür. Bu metinlerin, çocukları nitelikli metinlere yöneltme ve okuma kültürünü kazandırmadaki etkisi göz önünde bulundurularak metin seçimine özen gösterilmelidir. Ders kitaplarındaki metinlerin biçim, içerik ve eğitsel özellikleri itibarıyla çocuğa görelilik ilkesine uygun olması, sanatçı duyarlılığıyla hazırlanmış olması önem arz etmektedir. Türkçe öğretiminin amaç ve hedeflerine ulaşması, çok uyaranlı eğitim ortamlarında yazınsal nitelikli metinlerin etkili yöntem ve tekniklerle işlenmesine bağlıdır.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkçe öğretiminde, temel dil becerilerinin geliştirilmesi ve okuma kültürü edinmiş düşünen duyarlı bireylerin yetiştirilmesinde Türkçe ders kitabı metinlerinin önemi büyüktür. Ders kitabındaki metinler öğretimin temel araçlarıdır. Bu araçlarla, Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2019) kazanımlara ulaşılması hedeflenmektedir. Bu amaca ulaşmada, çocuk edebiyatının seçkin yapıtları kullanılmalıdır. Bu çalışma, yenilenen program doğrultusunda ders kitabına seçilen metinleri çocuğa görelilik açısından incelemeyi amaçladığı için önemli görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinleri yapısal ve eğitsel özellikler açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler tasarım özellikleri açısından çocuğa görelilik ilkesine uygun mudur?
2. Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler içerik özellikleri açısından çocuğa görelilik ilkesine uygun mudur?

3. Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler eğitsel özellikler açısından çocuğa görelilik ilkesine uygun mudur?

2. Yöntem

Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinleri biçimsel, içerik ve eğitsel özellikler açısından incelemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217).

2.1. Çalışma Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Millî Eğitim Bakanlığı'nın seçip dağıtımını yaptığı, ilköğretim ikinci kademede 2018-2019 öğretim yılında kullanılan tüm Türkçe ders kitapları (1 adet 5. sınıf + 2 adet 6. sınıf + 3 adet 7. sınıf + 1 adet 8. sınıf = toplam 7 ders kitabı) oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem yöntemiyle her kademedeki bir Türkçe ders kitabı seçilmiştir. Ders kitaplarından (5 - 8. Sınıf) random usulüyle üçer öyküleyici metin seçilmiş ve incelenmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Dâhil Edilen Ders Kitapları ve Metinler

Sınıf	Ders Kitabı	Yazar	İncelenen Metinler
5. sınıf	Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 5	Haykır, H.A. vd.	❖ Oyuncak ❖ Güvercin ❖ Forsa
6. sınıf	Ortaokul Türkçe ders kitabı 6.	Şekerci, Y.	❖ Kaynatılmış Tohum ❖ Ben Kimim? ❖ Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp
7. sınıf	Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 7	Kır, G., Kırman, E. ve Yağız, S.	❖ Mürefteli Kadınlar ve Emin Astsubay ❖ Ana İşsiz Kalınca ❖ "A" harfi
8. sınıf	Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 8	Mete, G. vd.	❖ Martı ❖ Emine Teyze'nin Çilek Reçeli ❖ Değirmende Döner Taşım

2.2. Verilerin Toplanması ve Çözülmesi

Ders kitaplarında bulunan edebî metinler, Türkben'in (2018b) yapmış olduğu çalışmadan hareketle türlerine göre sınıflandırılmış ve özellikleri belirlenmiştir. Daha sonra Türkçe ders kitabı metinleri, belirlenen özellikler (Sever, 2015) doğrultusunda incelenmiştir. Belirlenen metinlerin analizinde, nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel

analiz, araştırmada kullanılan gözlem, görüşme ve doküman (belge) gibi veri toplama araçlarında yer alan soru, konu ya da temalar temele alınarak analiz edilir (Ekiz, 2015, s. 75).

Türkçe ders kitabındaki öyküleyici metinler tasarım özellikleri (boyut, kâğıt, sayfa düzeni, harfler ve resimler), içerik özellikleri (konu, tema, ileti, karakterler, dil ve anlatım, çevre) ve temel eğitim ilkeleri açısından incelenmişlerdir. Bu bağlamda çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikleri Sever (2013, s. 120-137) şöyle sıralar:

1. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken Tasarım Özellikleri: Çocuk edebiyatı metinleri, birçok özelliği içerdiğinde yapıt niteliğine ulaşabilir. Çocukların görsel algılarının ve kitaba duydukları sevginin gelişiminde önemli etkileri olan tasarım (biçimsel düzenleniş ya da dış yapı) özellikleri ise şu başlıklar altında inceleme konusu yapılabilir:

❖ Boyut(lar): Çocukların sürekli değişen ilgilerini kitaplara yöneltebilmek için, çocukluğun ilk yıllarında, değişik boyutlardaki kitaplardan yararlanılmalıdır.

❖ Kâğıt: Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın niteliği, kitabın görsel niteliğini belirleyen bir öğedir. Kitaplarda kullanılan kâğıt, resimlerin niteliğini ve renkleri özgün biçimleriyle yansıtabilmeli, yazılanların kolayca okunabilmesine olanak sağlamalıdır.

❖ Kapak-Cilt: Kapak, çocuğun kitaba yönelmesini sağlayan ilk uyarandır. Kapağın tasarım özellikleri, kapak resminin görsel etkisi çocuğun kitabı izleme-okuma isteğini artırır.

❖ Sayfa Düzeni: Kitabın sayfalarında yer alan tüm öğeler (resim, fotoğraf, yazı, rakam vb.) arasındaki uyum ile sayfa kenarlarındaki okuma izleme rahatlığı sağlayan boşlukların yarattığı bütünlük, sayfa düzeninin estetik niteliğini belirler.

❖ Harfler: Çocuk kitaplarında kullanılan harfler, sayfa düzeninin niteliğini etkileyen bir değişken olarak yaşlara göre uygun boyutlarda olmalı ve kolay okunabilir özellikler taşınmalıdır.

❖ Resimler: Sanatçı duyarlılığı ile hazırlanmış resimler, çocukların duyu algılarının eğitilmesine, geliştirilmesine katkı sağlar. Çocuklar, yazıyla aktarılanlara renk ve çizginin estetik diliyle görsel yorum katan resimlerin kılavuzluğunda, duyma ve düşünme serüvenlerine çıkarlar. Böylece, çocuklar, sözcüklerin ve çizginin oluşturduğu çok uyaranlı anlam evreninde, iletileri anlama sorumluluğuna dönük denemelere başlarlar. Bu denemeler duyarlı yetişkinlerin çabalarıyla, nitelikli yapıtlarla sürdürülürse 6-7 yaşından başlayarak çocuklar için kitaba yönelmenin, yazılı kültür ürünleriyle iletişim kurmanın yolları da açılmış olur.

2. Çocuk Kitaplarının Taşınması Gereken İçerik Özellikleri: Dil ve anlatım, karakter(ler), konu, izlek ve çevre çocuk edebiyatı metnini yapılandıran

temel öğelerdir. Çocuk edebiyatı öğretiminde, bu öğeler, çocuk kitaplarının taşınması gereken içerik özellikleri olarak ele alınmalıdır.

❖ **Konu:** Çocuk edebiyatında yazar tarafından seçilen konu ile çocukların gelişim özellikleri ve gereksinimleri arasında bir koşutluk bulunmalıdır. Çocuk edebiyatı öğretiminde, incelenen kitapların konuları; çocuğun ilgilerine, sevgi ve özgürlük gereksinmesine uygunluğu açısından, dil ve içerik bütünlüğü içinde sınırlanmalıdır.

❖ **İzlek (Tema):** Sanatçının ele aldığı konuyla okurda uyandırmak istediği etkidir izlek. İzlek, konunun işlenişiyle, geliştirilişiyle ortaya çıkan soyut anlamdır/ anlamlardır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında, konu ve izlek arasında güçlü bir ilişkinin olması, metnin çocuk üzerindeki yazınsal etkisini artırır.

❖ **Karakterler:** Çocuklara seslenen roman, öykü, oyun ve anlatılarda başından olay/olaylar geçen kişi / kişiler (kahraman/ kahramanlar), yazar tarafından duygu, düşünce ve tutkularıyla geliştirilir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında, iyi geliştirilmiş devingen karakterlerin, çocukların kitaba ve okumaya ilgisini artıran önemli bir öğe olduğu bilinmektedir.

❖ **Dil ve Anlatım:** Edebiyat metni her şeyden önce bir dil ürünüdür, dilin en yetkin kullanım örneklerini yansıtır. Nitelikli çocuk kitapları erken dönemden başlayarak çocuklara gelişimlerine uygun zengin bir dil çevresi sunan; onların söz varlığını, dil bilincini ve duyarlılığını geliştiren araçlardır.

❖ **İleti:** Sanatçının, yapıtı oluşturmasına neden olan, çocukla paylaşmak istediği duygu ve düşüncedir. Çocuklarda oluşturmak istediği temel duyarlık, onlara iletmek istediği asıl düşüncedir.

❖ **Çevre:** Her insan bir toplumsal çevrede yaşamını sürdürür; o çevrede ilişkilerini biçimlendirir. İnsanı tüm boyutlarıyla anlamaya çalışan edebiyat yapıtlarının değerlendirilmesinde, insanı var eden toplumsal çevrenin de bir değişken olarak inceleme konusu yapılması gerekir.

3. Yapıtların Temel Eğitim İlkeleri Açısından Sınanması: Tasarım ve içerik özellikleriyle bir bütün olarak çocuk edebiyatının ilkelerine uygunluk gösteren yapıtlar, bazı temel eğitim ilkelerinin kılavuzluğunda, çocuğun gelişim özelliklerine ve evrensel değerlere uygunluğu açısından sınırlanmalıdır.

3. Bulgular

Çocuk edebiyatı metinleri, hedef kitesinin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmalı, biçim özellikleri ve içerik yönünden bir bütün oluşturmalıdır. Bu bölümde Türkçe ders kitabı metinleri tasarım, içerik ve eğitsel özellikler açısından incelenmiş elde edilen bulgular verilmiştir.

3.1. Tasarım Açısından Türkçe Ders Kitapları

Türkçe öğretiminde, ders kitabı öğrencilerin okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmalarında önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle, ders kitaplarında, çocukların gelişim özelliklerine göre her türün en özgün örneklerine yer verilmesinin yanı sıra renk ve çizginin anlatım olanaklarıyla, sayfa tasarımının çocukların görsel algısını uyaracak ve geliştirecek şekilde tasarlanması gerekmektedir. Ders kitapları, içerik ve tasarım özellikleriyle çocukların belleğinde “kitap” kavramına ilişkin olumlu bir imge oluşturmalıdır (Sever, 2015, s. 24-25).

Ortaokul Türkçe ders kitabı metinleri, bu bağlamda çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmiştir. 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki “Oyuncak”, “Güvercin” ve “Forsa” metinlerinin puntosu 11’dir. Harflerin boyutunun çocukların düzeyine uygun olduğu görülmektedir. “Oyuncak” metninde görseller sayfa düzenine uygun bir şekilde yerleştirilmiştir. Görseller metne görsel bir yorum katarak metnin anlamını tamamlamaktadır. Metnin birinci sayfasında dedenin kızıyla torununun evden ayrılmalarını beklediği görsel yer almaktadır. Görselin yan tarafında ise bu an ile ilgili dedenin taşıdığı duygular verilmiştir (Haykır vd., 2018, s. 10). Ancak görseller renk tonu açısından net değil, soluk durmaktadırlar. Bu açıdan çocuğa görelilik ilkesi açısından uygun görülmemektedir. Çocuğun ilgisini çekebilecek çeşitli oyuncaklara ait görseller bulunmakla birlikte okumayı zenginleştirerek, çocuğun hayal dünyasına ve ilgisine hitap edebilecek görseller olmaktan uzaktırlar. “Güvercin” metninde kullanılan görseller metnin içeriğiyle uyumlu olmasına rağmen çizimi, kullanılan renk tonları çocukta kitapla iletişimi isteklendirecek özellikler taşımamaktadır. Görsellerin sade açık ve anlaşılır olması gerekmektedir (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016, s. 32). Metnin görsellerinde şekiller belirsiz ve iç içe yer almaktadır. Bu da görsel okumayı zorlaştırmaktadır. “Forsa” metninin görselleri de metnin anlamını tamamlamaktadır. Çizimler, biraz daha anlaşılır; renk tonları ise açık ve sadedir. Görseller, çocukta resim isteği uyandıracak niteliktedir. Harflerin renk ve kalınlığı ise izleme ve okuma isteği artırıcı özelliktedir. Görsel tasarımın çocuğa görelilik ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

Şekil 1. “Forsa” Metninde Yer Alan Görseller

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerin harf boyutları çocuğa görelilik ilkesi açısından uygundur. Puntolarının 10 olduğu tespit edilmiştir. "Kaynatılmış Tohum" öyküsünde görseller, metnin içeriğiyle örtüşmektedir. Ancak görsellerin estetik duyarlılığı kısmen geliştirecek düzeyde olduğu görülmektedir (Şekerci, 2018, s. 22-23). Aynı rengin farklı tonlarının kullanılmış olması, renklerin estetik duyarlılığı artırmayacak şekilde düzenlenmesi çocukta okuma ve izleme isteği yaratmayacaktır. Sayfa kenarlarındaki boşluklar ve bunların sayfadaki diğer öğelerle birlikte yarattığı uyum ise çocuğa görelilik açısından uygundur. "Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp" öyküsünde resim-metin uyumu, sayfa kenarındaki boşluklar ve bunların sayfadaki diğer öğelerle uyumu çocuğa görelilik ilkesine uygundur. Resimler, metne görsel bir yorum katarak metnin anlamını tamamlamaktadır. "Ben Kimim" öyküsünde de görseller ile içerik uyuşmaktadır. Görsel tasarımı, çocuğun metnin içeriğine ilişkin düşsel ve düşünsel bir hazırlık yapmasına katkı sağlamaktadır.

7. sınıf Türkçe ders kitabı öykülerinin harf boyutu 10,5 puntodur. Bu sınıf düzeyinde yazı puntosunun 10 olması gerekmektedir. Bu nedenle kısmen çocuğa görelilik ilkesine uygundur. "Ana İşsiz Kalınca" metninin görsel tasarımı içeriği izlemeye olanak veren, çocukta estetik bir etki uyandıracak, metnin içeriğine düşsel ve düşünsel bir hazırlık yapmasına katkı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 20-23). Kullanılan görseller aracılığıyla çocuklar /öğrenciler öykünün içeriğinde anlatılanları hem çizgi ve renklerle hem de kendisinin çıkardığı sınırlı anlamı, daha derin ve geniş bir evrene taşıma imkânına sahip olacaktadırlar. Bu metinde renklerin ve sözcüklerin estetik dünyasının bütünleştirildiği söylenebilir. "Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay" metninde resimlerin metne oranı çocuğa görelilik ilkesi açısından uygundur. Görseller, yazılı olarak anlatılan metni açıklayıcı niteliktedir. "A" Harfi metninde yalnızca bir görsel kullanılmıştır. Bu nedenle, çocuğun kitabın içeriğine ilişkin düşsel ve düşünsel hazırlık yapmasına katkı sağlamaktan uzaktır. Kullanılan görsel de bulunduğu sayfanın içeriğiyle değil, bir sonraki sayfanın içeriğiyle örtüşmektedir. Görsel öğelerin o sayfada anlatılanlarla ilgili olması gerekir. Görsellerin az olması çocuğun metinle iletişimini isteklendirmede de yetersiz bırakmaktadır.

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan "Martı", "Değirmende Döner Taşım" ve "Emine Teyze'nin Çilek Reçeli" öykülerinin yazı puntosu gerektiği gibi 10 değil, 11 punto ile yazılmıştır. Dolayısıyla harflerin boyutu çocuğa görelilik ilkesine uygun değildir. Metinlerin, metin-resim uyumu, sayfa kenarındaki boşluklar okuma-izleme rahatlığı sunmasına rağmen görseller estetik bir etki uyandırma açısından yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Çocukların duyularının gelişimi çocuğun kitapla olan iletişimine bağlı olduğu için görsel tasarım önem arz etmektedir. Görseller, yazınsal metinlerle çocukları iletişime hazırlar, okumaya özendirir. Bu nedenle ders kitaplarına seçilecek metinlerin görsel tasarımı sanatsal bir kaygı ile hazırlanmalıdır.

3.2. İçerik Açısından Türkçe Ders Kitapları

3.2.1. Konu ve Tema

Türkçe ders kitabına metin seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlardan bir tanesi de metinde ele alınan konunun ve temaların çocuğa görelilik ilkesine uygun olmasıdır. Ders kitaplarına metin seçimi yapılırken çocuğun doğası, bakış açısı, dil ve anlam evreni, ilgi ve gereksinimleri göz önünde bulundurulmalıdır. 5. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde çocuk dünyası, millî kültürümüz ve erdemler temaları işlenmektedir. “Oyuncak” öyküsünde yaşı ilerlemiş bir kişinin oyuncaklara olan ilgisi konu edilmektedir. “*Oyuncaklarla oynamak aslında çocukların hakkı. Ama ne yapabilirim? Bu yaşta olmama rağmen ben de seviyorum oyuncaklarla oynamayı.*” (Haykır vd., 2018, s. 10). Metinde ele alınan konu çocukların ilgi alanları ve gereksinimleri açısından uygundur. Çocuk edebiyatında, okurun metnin çekim alanına girmesinde, kurgulanan olay ve olaylara yol açan çatışmaların niteliği belirleyici bir etken konumundadır (Sever, 2013, s. 127). “Oyuncak” adlı öyküde dedenin torununun oyuncaklarıyla oynamak için onların evden ayrılmasını beklemek zorunda kalması, “kişi-toplum çatışması” bağlamında değerlendirilebilir. “*Altmış yaşını çoktan geçmiş birinin, oyuncaklarla böyle oynaması garip gelebilir çoğu kişiye. Belki de gerçekten öyle. Oyuncaklarla oynamak aslında çocukların hakkı. Ama ne yapabilirim? Bu yaşta olmama rağmen ben de seviyorum oyuncaklarla oynamayı!*” (Haykır vd., 2018, s. 10). Öykü karakteri dede, toplumun bakışını yansıtarak tepki çekmemek için gizli den gizli ye oyuncaklarla oynamaya çalışmaktadır. Öykünün yapılandırılmasını zayıflatan abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık gibi sorunların olmadığı görülmektedir.

“Forsa” adlı öyküde ise vatan özlemi teması işlenmektedir. Kara Memiş adlı kaptanın savaş sırasında esir olması ve vatan özlemi yaşaması ele alınmaktadır. Öyküde vatandan ayrı kalmanın ne anlama geldiği okurlara sezdirilmektedir. Türk gemilerini sürekli rüyalarında gören öykü karakteri Kara Memiş uyandığında Türk donanmasını görünce kalbi hızla atmaya başlar. Öyküde olay, “kişi-kişi çatışması” ve “kişi- doğa çatışması” şeklinde kurgulanmıştır. Kara Memiş esir düşerek yıllarca esir hayatı yaşar. Serbest bırakıldıktan sonra ise bir adada kurtarılmayı bekler. Çatışmalar çocukların sevgi ve özgürlük gereksinimleri açısından uygundur. Çatışmalardaki merak ögesi abartılmamıştır. Metnin giriş kısmında Türk gemilerini karşısında gören karakterin hissettikleri duygusallık yaratmaktadır ama aşırı düzeyde değildir. “*Sarardı, gözlerini açtı. Kalbi hızla çarpmaya başladı. Ellerini göğsüne koydu. Bunlar Türk gemileriydi, kıyıya yanaşıyorlardı. Gözlerine inanamadı. “Acaba yine rüya mı görüyorum?” dedi. Fakat uyanırken rüya görülür mü? Kanaat getirmek için elini ısırды, yerden sivri bir taş parçası aldı, alnına vurdu. Evet, işte acısını duyuyordu, uyanıktı. Gördüğü rüya değildi. O uyanırken donanma, burnun arkasından birdenbire çıkmış olacaktı. Sevinçten, hayretten dizlerinin bağı çözüldü.*” (Haykır vd, 2018, s. 138). Metindeki olaylar dizisi

çocukların heyecanlanmasına, düş kurmasına ve düşünmesine olanak tanımaktadır.

“Güvercin” öyküsünde de birlik, beraberlik ve dayanışma temaları yer almaktadır. Yazar öyküde kişi-kişi çatışması ve kişi-doğa çatışması ile kurguladığı metinde avcının tuzağına yakalanan güvercinlerin birlik içinde hareket ederek şehir dışında yaşayan farenin yardımıyla tuzaktan kurtulmalarını ele almaktadır. “*Kardeşlerim beni dinleyin!.. Herkes kendi başına kurtulmayı da düşünmesin. Böyle yaparsanız hemen avcının eline geçersiniz... Hep birlikte hareket etmeliyiz. Birlikte hareket ederek avcıdan kurtulabiliriz.*” (Haykır vd., 2018, s. 72). Çatışmalar şansa ve rastlantıya bağlanarak sonuçlandırılmamıştır. Güvercinlerin başkanı, dostu olan fareden yardım alarak ağdan kurtuluyorlar. Olaylar dizisi çocukların düş kurmasına, eğlenmesine ve heyecan duymalarına olanak tanımaktadır. İncelenen metinlerde ele alınan konu ve temaların çocuğun düzeyine uygun olduğu, yaşama ve insana özgü durumları çocuğa duyumsatıcı nitelikte olduğu görülmektedir.

6. sınıf Türkçe ders kitabı öykülerinde misafirperverlik, dürüstlük, merak etme temaları yer almaktadır. “Kaynatılmış Tohum” öyküsünde Çinli hükümdar, yerine geçecek kişiyi bulmak için bir sınama yapması; “Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp” öyküsünde ise turist bir çiftin Türk bir aile ile yollarının kesişmesi ve ailenin göstermiş olduğu misafirperverlik konu edilmiştir. “Kaynatılmış Tohum” metninde, ektiği tohumun büyümemesi karşısında endişelenen ve başarısız olduğunu düşünen kahraman iç çatışmaya sürüklenir. Arkadaşları çiçeklerini hükümdarın huzuruna götürürlerken Ling tohumu büyümediği için kralın huzuruna çıkmak istemez. Annesinin isteği doğrultusunda saraya gider. Orda da diğer gençlerin alaycı tutumlarıyla karşılaşır. Çatışmaların şansa bağlanarak sonuçlanmadığı da görülüyor. Dürüst davranarak boş saksıyı götüren Ling, hükümdarın veliahtı olur. “Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp” metninde Anadolu insanının hoşgörüsü, iyi kalpli ve yardımsever olduğu bir olay kurgusu içerisinde ele alınmıştır.

“Ben Kimim” öyküsünde ise olay, bir somon balığının ailesine ne olduğunu merak etmesi konusu etrafında kurgulanmıştır. Gideceği yolu bulma konusunda endişeler taşıyan Meraklı adındaki kahraman iç çatışmaya sürüklenir. Meraklı'nın yaşadığı bu çatışma çocukların yeni bir şeyler öğrendikleri anın heyecanını yansıtmaktadır. Öyküde aşırı duygusallık ve rastlantıya yer verilmemiştir. Ele alınan konular, çocukların ilgi ve gereksinmelerine uygundur. İzlek olarak metinler, yaşama ve insana ait durumları/duyarlılıkları çocuğa sezdirici niteliktedir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Ana İşsiz Kalınca” öyküsünde işsizlik, umut ve umutsuzluk temaları hâkimdir. Metinde gurbette bir annenin işsiz kalması sonucunda yaşanan olaylar aktarılmaktadır. Öyküde işsiz kalan anne iş bulamadığı için sıkılmaktadır. Boşluktan ne yapacağını bilemeyen anne iç çatışmaya sürüklenir. Aynı zamanda kişi-toplum

çatışması da yer almaktadır. *“Her geçen gün okuldan biraz daha uzaklaşıyordu. Yöneticiler de onun arkasını aramıyorlardı. Atıl, beni istemedikleri apaçık ortada. Okula gitmeyen Alman çocukların ailelerine hemen mektup yazıyorlarmış. Beni arayıp soran yok. Köydeyken bu şekilde okuldan kaçsam öğretmenim peşimi bırakmazdı diye içleniyordu.”* (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 21). Metinde işlenen konu çocuğun yaşı ve gelişim özelliklerine uygundur. Olay dizinin yapılandırılmasında inandırıcılık öncelenmiştir. Yaşanabilecek bir olay yapılandırılmıştır. *“Seni buraya gezip eğlenerek keyfedesin diye getirmedim. Almanların vergi indirimi ve çocuk parasına kandım da doladım başıma. Ye, iç, rahatına bak. Tarlada, harmanda çalıştırmıyorum. Dağa, bayıra, çobanlığa salmıyorum. Karnın tok, sırtın pek. Başın çatı altında. Çocuk nazı çekemeyecek kadar yorgun ve bezginim. Apırsan da köpürsen de aklıma koyduğum kadar para kazanmadan gitmem buradan! Dişini sık, çeneni tut.”*(Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 23). Metinde gurbette bulunma ve sıra hasreti çekmenin insanı huzursuz eden en büyük problemler olduğu sezdiriliyor.

“Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay” öyküsünde ise yardımseverlik, vefa ve kıymet bilme temaları işlenmiştir. Öyküde, millî mücadele yıllarında yaşanan sıkıntılar ve destan yazan kadınlarımız ele alınmaktadır. Öykünün girişinde Müreffet ile ilgili bilgi verilmiştir. Daha sonra ise Çanakkale savaşı yıllarında yaralıların buraya getirilip tedavi edildiği belirtilmektedir. Öykünün kahramanlarından Astsubay Emin Bey vatanı için savaşırken yaralanmıştır. Diğer bir kahraman Anadolu kadını simgeleyen Serpil Hanım’ın ise kocası cephede savaşmaktadır. Kendisi de yaralılara hizmet etmektedir. Konunun ele alınışı ve yorumlanması özgün ve etkileyicidir. Çatışmalar çocukların anlama ve anlamlandırma düzeylerine, çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinmelerine uygundur.

“A” Harfi metninde ise Christy’nin hayatı anlatılmaktadır. Bazı zihinsel ve fiziksel sorunlara sahip olan bir çocuğun yazı yazma gayreti ve annenin vermiş olduğu mücadele ele alınmaktadır. Öyküde olay kişi-kişi çatışması ve kişi- toplum çatışması şeklinde kurgulanmıştır. Doktorların çocuğun iyileşmesine olumsuz bakmalarına rağmen annesi pes etmiyor, iyileşmesi için her türlü çabayı sarf etmektedir. Başarı yolunda engellerin aşılabileceği düşüncesi okurlara aktarılmaktadır. *“Başarmıştım! Zihnime, kendini ifade etme şansını verecek olan şey başlamıştı. Evet, dudaklarımla konuşmıyordum ama şimdi sözlerden daha kalıcı şeylerle konuşacaktım yazılı sözcüklerle.”* Metinde geçen *“Ayak parmakları arasında tuttuğum bir parça kırık tebeşirle yere çizdiğim o bir harf benim için yeni bir dünyaya giden yol, zihinsel özgürlüğümün anahtarıydı.”* (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 153) ifadesi çocukların düşünme, heyecanlanmasına olanak sağlamaktadır. Çatışmalarda merak ögesinin dengeli bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

8. sınıf Türkçe ders kitabı metinleri de kişisel gelişim, erdemler, zaman ve mekân temaları doğrultusunda seçilmişlerdir. “Martı” isimli öyküleyici metinde Jonathan adındaki karakterin başarı yolunda vermiş olduğu

mücadele anlatılmaktadır. Olay kişi- kişi çatışması etrafında kurgulanmıştır. Martı Jonathan yüksekten dalış denemeleri yaparak yüksek hıza ulaşmaya çalışıyor. Çalışmalarına ara vermeden devam etmektedir. Ama anne babaları ise normal bir şekilde hareket etmelerini istiyorlar. Benzer şekilde kişi- doğa çatışması da bulunmakta, Jonathan uçuş denemelerini yaparken birçok zorluğa da göğüs germektedir. Ele alınan konu çocukların ilgisini çekecektir. Çünkü çocuklar da hayatta kendilerince hedefler koymakta ve bu hedeflerini gerçekleştirmek için çaba sarf etmektedirler. Bazıları en ufak bir problemle karşılaşınca pes edip hayallerinden vazgeçmektedirler. Bazıları ise martının yaptığı gibi sabırlı hareket ederek hedeflerine ulaşmaktadırlar. Öyküdeki olaylar dizisi çocukların gülmesine, heyecanlanmasına, düş kurmasına ve düşünmesine olanak sağlamaktadır.

“Değirmende Döner Taşım” öyküsünde ise yazar ve ailesinin buğdayları öğütmek üzere değirmene gitmeleri ve orada yaşananlar anlatılmaktadır. Metin konusu itibariyle, bilgi ve teknolojinin hızlı değiştiği ve geliştiği günümüzde çocukların ilgisini çekmeyebilir. “Çağımızın getirdiği teknolojik yenilikler ve bilimsel gelişmeler artık çocukların her yaşta ve her düzeyde ilgi alanlarının, algılama kapasitelerinin değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır.” (Yalçın ve Aytas, 2011, s. 14). “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” öyküsünde de yardımseverlik, dayanışma ve çalışkanlık konusu etrafında olay kurgulanmıştır. Olaylar dizisi Emine Teyze’nin Mehmet Bey’in bulunduğu mahalleye taşınmasıyla başlar. Emine Teyze çalışkanlığı ve sevecenliği ile herkesin ilgisini ve takdirini kazanır. Mehmet Bey işsiz oğluna iş bulur. Sonraları birçok kişi iş için Mehmet Bey’in kapısını çalar. Birlikte reçel fabrikası kurarlar. İşsiz insanlar iş sahibi olur. Metinde elbirliği ile birçok sorunun çözülebileceği sezdirilmektedir. “Martı” ve “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” öyküleri konuları itibariyle çocukların anlama ve anlamlandırma düzeyine uygun bir anlayışla ele alınmaktadır.

3.2.2. İleti

İleti, yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir. Yazınsal nitelikli metinler aracılığıyla çocukların sezme, duyma, düşünme yetilerinin geliştirilmesi, onlara özgü duyarlılık kazandırılması amaçlanmaktadır. İleti ise metnin dokusuna sindirilir (Sever, 2013, s. 140). Türkçe ders kitabındaki incelenen metinlerin ekseriyetinin bu bağlamda oluşturuldukları ya da seçildikleri görülmektedir. 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki “Oyuncak” metninde, oyuncakların çocuklara uygun eğlence araçları olduğu ancak büyüklerin de oyuncaklarla oyun oynayabilecekleri belirtilmektedir. “Oyuncaklarla oynamak aslında çocukların hakkı. Ama ne yapabilirim? Bu yaşta olmama rağmen ben de seviyorum oyuncaklarla oynamayı!” (Haykır vd., 2018, s. 10). “Güvercin” adlı öyküde ise birlik ve beraberlik içinde hareket edildiğinde her türlü zorluğun üstesinden gelinebileceği iletisi sezdirilmektedir. “Forsa” metninde ise insan sabrederek umutlu ve inançlı olursa gerçek özgürlüğüne kavuşabilir mesajı okurlara aktarılmaktadır.

Vatan sevgisi duygusu, metnin duygu ve düşünce örüntüsü içerisine sindirilmiştir.

6. sınıf Türkçe ders kitabındaki “Kaynatılmış Tohum” metninde her koşulda dürüst davranmamız gerektiği ifade edilmektedir. İleti görsel ve dilsel düzenleme içinde yazınsal ipuçlarıyla okura sunulmuştur. “Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp” metninde ise Türklerin misafirperverlikleri üzerinde durulmaktadır. Türklerin misafire ne kadar değer verdiği yazınsal bir anlayışla sunulmaktadır. Metnin kahramanları, kendi durumları kötü olmasına rağmen kümeslerindeki son tavuklarıyla hiç tanımadıkları yabancı insanların karınlarını doyurmuşlardır. “Ben Kimim” metninde ise merak etmenin, öğrenmenin en önemli anahtarı olduğu vurgulanmaktadır. Çocuğun, sorma-öğrenme isteğini gözeten bir anlayış ile oluşturulmuştur. Bu metinde öğrencilere / çocuklara sorgulayıcı bir bakış açısıyla birçok şeyi öğrenebilecekleri iletisi aktarılmaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) da öğrencilerden araştırma yapmaları, keşfetmeleri vb. becerileri geliştirmeleri istenmektedir. Metnin iletisi ile öğretim programının amaçları örtüşmektedir.

7. sınıf Türkçe ders kitabındaki “Ana İşsiz Kalınca” adlı öyküde gurbette bulunmanın zor olduğu, işsiz kalan bir insanın hayatta bazı sorunlarla karşı karşıya kalabileceği düşüncesi hâkimdir. Çocukların çevrelerinde yaşanabilecek olaylar yazınsal bir anlayışla sunulmuştur. Çocukta yaşama ve insana yönelik bir duyarlılık oluşturmaktadır. “Müreffeli Kadınlar ve Metin Astsubay” adlı öyküde de savaş yıllarında yaşanan zorluklar, milletimizin ne kadar vefalı olduğu ve fedakârca hareket ettiği duyumsatılmaktadır. “A” Harfi öyküsünde ise Christy’nin zihinsel ve fiziksel birtakım sorunları olmasına rağmen yazı yazmayı başarması anlatılmaktadır. Metinde zihinsel ve fiziksel engellerin başarı önünde engel olamayacağı düşüncesi okura aktarılmaktadır. Metinden elde edilen iletiler çocuğun yeni anlamlar oluşturmaya kılavuzluk etmektedir.

8. sınıf Türkçe ders kitabındaki “Martı” adlı öyküde azim ve sabırlı hareket ederek çalışırsak başarılı olabiliriz düşüncesi okura iletilmektedir. Öyküye göre hedeflerimizin peşinden koşarsak mutlaka istediğimiz neticeyi elde edebiliriz. İnsan vermiş olduğu mücadelenin sonunda ancak kendini gerçekleştirebilir. “Yaşamak için ne çok neden var! Balıkçı teknelerinin etrafında o rutin, sıkıcı dönüp dolaşmadan başka nedenler de var yaşamak için. Cehaletimizi kırabiliriz, becerilerimizi, yeteneklerimizi ve zekâmızı kullanarak kendimizi bulabilir, kendimiz olabiliriz. En önemlisi, özgür olabiliriz! Uçmayı öğrenebiliriz!” (Mete vd., 2018, s. 18). Metnin sonunda verilen bu sözler de metnin iletisini bir yargı şeklinde ortaya koymaktadır. “Değirmende Döner Taşım” öyküsünde de geçmişte bazı ürünlerin büyük emeklerle elde edildiği anlatılmaktadır. “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” öyküsünde ise çalışmanın önemi vurgulanmakta, eğer insanlar el ele verir birlikte hareket ederlerse birçok sorunun üstesinden kolayca gelinebilir mesajı verilmektedir.

3.2.3. Karakterler

Çocuğun okuduğu ya da dinlediği bir öykünün kahramanı ya da kahramanlarıyla kurduğu etkileşim, yeni düşsel arkadaşlar edinmesini sağlar. Çocuk okuduğu kitaplardaki kahraman/kahramanlar aracılığıyla yeni yaşantılar kazanır. Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerin abartıya kaçılmadan iyi geliştirilmiş olması, kahramanın öyküdeki olaylara yön veren etkin kişiliği, çocukları kahraman/kahramanlarla özdeşim kurmaya yöneltir (Sever, 2013, s. 76-77). 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki "Oyuncak" adlı öyküde yaşlı ilerlemiş olan dede, kızı ve torununa yakalanmadan torununun oyuncaklarıyla oynamaya çalışmaktadır. Oyun oynamak çocukların zihinsel, duygusal, fiziksel gelişiminde çok etkilidir. Çocuklar, oyun oynarlarken yaşadıkları duyguları, kahraman aracılığıyla tekrardan yaşayacaklardır. Dede, aynen çocuklar gibi oyun oynarken kendini tamamen oyuna kaptırmaktadır. Benzer duyguları yaşayan çocuklar, yaşlı insanın duygularını daha iyi anlayacaklardır. Kahramanın daha çok davranışlarıyla geliştirildiğini söylemek mümkündür. "Güvercin" metni bir fabl olduğu için karakterler güvercinler, karga ve faredir. Karakterler insanlar gibi hareket ettirilerek, konuşturularak kişileştirilmiştir. "Hayvanların ve nesnelerin insana özgü davranışlarda bulunması, düşünce gerçeği iç içe yaşayan çocuklar için tanıdık bir dünyanın kapısını aralar." (Sever, 2013, s. 78). Güvercinlerin başkanının tuzağa düşüp bağırıp çağıran arkadaşlarını uyarması, karşılaştıkları sorunu nasıl çözmeleri gerektiği konusunda diğer güvercinleri uyarması başkanın liderlik özelliklere sahip olduğunu gösterir. Bu yönüyle de çocuk okurların özdeşim kurabilecekleri bir karakterdir. Fare karakteri de çocukların ilgisini çekecektir. Kendisine yapılan bir yardımı unutmuyor, güç durumdaki arkadaşlarına yardımcı olmaktadır. Kahraman ve karakterler arasındaki çatışma ve çözümlerin kurgulanışı; çocukların yaş ve deneyimlerine koşut olarak yaşam ve insan gerçekliğine yönelik yaşantılar edinebilmelerine olanak sağlamaktadır. "Forsa" metninin karakterleri ise Kara Memiş, oğlu Turgut ve askerlerdir. Kara Memiş, vatanına kavuşmayı bekleyen bir denizcidir. Ülkesini seven, ümitli, sabırlı bir kahramandır. Sahip olduğu bu değerler bakımından çocukların özdeşim kurabileceği bir karakterdir.

6. sınıf Türkçe ders kitabındaki "Kaynatılmış Tohum" metnindeki karakterler Çinli hükümdar, Ling ve Ling'in annesidir. Karakterler hem davranışlarıyla hem de konuşmalarıyla kısmen geliştirilmişlerdir. Öykünün ana karakterlerinden olan Ling, dürüst davranarak ulaştığı başarıları hak etmektedir. Kahraman bu özelliğiyle çocukların özdeşim kurabilecekleri bir karakterdir. Ling'in cesaretini toplayarak çiçek açmamış tohumu hükümdarın huzuruna götürmesi cesaretini gösterir. Bu davranışı da çocuk okurlar üzerinde etkili olacaktır. "Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp" öyküsünün karakterleri Christoph ve eşi ile köylü karı kocadır. Köylü karı kocanın yabancı bir misafire karşı göstermiş oldukları misafirperverlikle çocuklara Anadolu insanının gönlünün ne kadar geniş olduğu sezdirilir. Karakterler daha çok yazarın yorumuyla zenginleştirilmiştir. Kahramanlar

eylem ve davranışlarıyla insan gerçekliğine ilişkin dönütler sunmaktadır. “Ben Kimim?” metninin kahramanları Uslu adındaki kedi ile Meraklı adındaki somon balığıdır. Yaşanılanlar bir kedi ve somon balığının konuşturulması üzerine kurgulanmıştır. Uslu; olgun, anlayışlı ve bilgili bir kedidir. Meraklı ise adından da anlaşılacağı gibi meraklı ve sabırsız kişiyi canlandırmaktadır. Karakterler hem konuşmalarıyla hem de davranışlarıyla geliştirilmişlerdir. Meraklı, öğrenme ve keşfetme merakıyla dolu bir karakteri canlandırmaktadır. Bu özellikleriyle çocukların ilgisini çekebilecek ve çocukların özdeşim kurmak isteyebilecekleri bir karakterdir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan “Anne İşsiz Kalınca” öyküsünün karakterleri ise anne-baba ve çocuktur. Karakterler hem konuşmalarıyla hem de davranışlarıyla geliştirilmişlerdir. “Ana ilk günler evi temizlemiş, tüm kirlileri yıkayıp ütölemişti. Giysileri ve yatak takımlarını elden geçirmiş, söküklere dikip delikleri, yırtıkları yamamıştı. Bu arada hazırlanması uzun süren hamurlu köy yemeklerinden de yapmıştı sık sık. Ama hepsi bu kadardı. Daha sonraki günler boşluktan sıkılmaya başladı. Babaya “Komşu yok, gezip tozma olanağı yok, deliresim geliyor!” diye yakınmaya başlamıştı.” (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 21). Karakterler çocuğun, yaşam ve insan gerçekliğini anlaması üzerine kurulmuştur. Annenin işten çıkması ve babanın çocuk parası için çocuğunu götürmesi gibi olaylar gerçekliği yansıtmaktadır. Kahraman (Atıl), çocuğun özdeşim kurabileceği niteliktedir. Memleketinden ayrı kalan kişiler, karakterlerin yaşadıkları hisleri daha iyi anlayacaktır. Gerek sayfa tasarımında kullanılan görseller, çizimler, kullanılan renk tonları gerekse de yazarın dilin anlatım olanaklarından yararlanarak karakterleri geliştirmesi, okurun bu karakterlerle özdeşim kurmasında etkili olacaktır. “Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay” adlı öykünün karakterleri Müreffeli kadınlar, Müreffeli Serpil ve Emin Astsubay oluşturmaktadır. Karakterler hem davranışlarıyla hem de konuşmalarıyla geliştirilmiştir. “Müreffeli kadınların bu özverili davranışları yaralı askerlerimize büyük moral veriyordu.

Serpil Hanım onun uyandığını görünce,

– Emin Bey, geçmiş olsun. Lütfen ilacınızı alır mısınız, dedi.

– Teşekkür ederim!

– İsminizi öğrenebilir miyim?

– Serpil...

– Burası ne güzel böyle, siz de Müreffeli misiniz? (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s.45)

Kahramanlar çocuğun özdeşim kurabileceği nitelikte ve okumayı istekle sürdürebilecekleri özelliklere sahiptirler. “A” Harfi metninin kahramanları ise Christy ve annesidir. Christy, beyin felçli olarak dünyaya gelen engelli bir çocuktur. Annesi ise söylenen olumsuz düşüncelere aldırılmayarak çocuğunun bir şeyler başarması için uğraş veren bir karakteri

canlandırmaktadır. Anne; mücadeleden vazgeçmeyen, umudunu hiçbir zaman kaybetmeyen bir karakterdir. Christy ise başarmanın, özgürlüğe adım atmanın heyecanı içindedir. Annenin ortaya koyduğu mücadele, çocuğun başarısı, çocuklara başarı önünde hiçbir engelin duramayacağını göstermektedir.

8. sınıf Türkçe ders kitabındaki “Martı” metninin karakterleri Jonathan Livingston adlı martı ile anne babalarıdır. Jonathan Livingston, kendisini sürekli geliştirmeye çalışan, daha iyisini yapmaya çalışan kendi kabına sığmayan bir karakteri canlandırmaktadır. Anne babası, çocuklarının bu şekilde hareket etmesini istememektedirler. Jonathan, anne babasının bütün itirazlarına rağmen uçuş denemelerine devam ederek amacına ve hayallerine ulaşmaya çalışmaktadır. Martı karakterinin kişileştirilerek insanlara has özelliklerinin verilmesi ve martının yeni şeyler başarmak için çaba sarf etmesi, çocukların ilgisini çekecektir. Çocukların hayal dünyası geniştir. Yaratıcı özelliklerinin ortaya çıkarılması için gerek anne babaların gerekse de öğretmenlerin onlara rehberlik etmesi gerekmektedir. Karakterler arasındaki çatışma ve çözümlerin kurgulanışı; çocukların yaş ve deneyimlerine koşut olarak yaşam ve insan gerçekliğine yönelik yaşantılar edinebilmelerine olanak sağlamaktadır. “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” adlı öykünün karakterleri ise Mehmet Bey, Emine Teyze, anlatıcı ve komşulardır. Mehmet Bey ve Emine Teyze boş durmayı sevmeyen, insanların iyiliği için çalışan kimselerdir. Karakterler, eylem ve davranışları ile insan gerçekliğine ilişkin dönütler sunmaktadır.

3.2.4. Dil ve Anlatım

5. sınıf Türkçe ders kitabındaki “Oyuncak” adlı metinde yazar samimi, içten bir anlatımla oyuncaklara olan düşkünlüğünü dile getirmektedir. Öyküde; basit, açık, yalın, anlaşılır sözcük ve tümceler kullanılmıştır. Anlatımda devrik cümlelere oldukça fazla yer verilmiş ama bu anlatım tarzı anlaşılabilirlik açısından bir engel teşkil etmemektedir. Metnin dilsel düzenlenişi çocukların düş ve düşünce gücünü devindirecek özellikleri taşımaktadır. Türkçenin söz varlığı, çocuğun dilsel dünyasının geliştirilmesini destekleyecek biçimde örneklendirilmiştir.

Deyimler: “Pencereden dışarı bakıyorum, onlar gözden kayboluncaya kadar.” (Haykır vd., 2018, s. 10), “Onların evden çıkmalarını bekliyorum, dört gözle bekliyorum.” (Haykır vd., 2018, s. 10), “Utancımдан kıpkırmızı olmuşum.” (Haykır vd., 2018, s. 11), “Kızım beni yere yatmış, trenle oynarken görünce katıla katıla gülmüş; bana ‘Ne o baba, çocukluğa mı özendin?’ diye takılmıştı.” (Haykır vd., 2018, s. 11), “Girit bizim canımız, feda olsun kanımız.” (Haykır, H. vd., 2018, s. 11).

İkilemeler: “Özene bezene rayları yerleştiriyorum; lokomotif, vagonları koyuyorum rayların üstüne, basıyorum düğmeye.” (Haykır vd., 2018, s. 10), “Tıpkı canlıymış gibi tıpış tıpış yürüyor bana doğru.” (Haykır vd., 2018, s. 10), “Pervanesini döndüre döndüre süzülüp yere iniyor.” (Haykır vd., 2018, s. 10), “Kızım beni yere yatmış, trenle oynarken görünce katıla katıla gülmüş;

bana 'Ne o baba, çocukluğa mı özendin?' diye takılmıştı." (Haykır vd., 2018, s. 11), "Bu yüzden sık sık dışarı bakıyorum gelen var mı diye." (Haykır vd., 2018, s. 11).

Devrik cümleler: "Pencereden dışarı bakıyorum, onlar gözden kayboluncaya kadar.", "Bayılıyorum torunumun oyuncak trenleri ile oynamaya.", "Altmış yaşını çoktan geçmiş birinin, oyuncaklarla böyle oynaması garip gelebilir çoğu kişiye.", "Tıpkı canlıymış gibi yürüyor bana doğru.", "Hep kızımınla torunumun evden çıkmalarını gözliyorum oyuncaklarla oynamak için.", "Bayağı seviniyorum onlar evden ayrılınca.", "Arada bir dışarı bakıyorum, kızımınla torunum geliyorlar mı diye.", "O günden sonra çok dikkat ediyorum bir daha suçüstü yakalanmamaya." Metinden örnek olarak verilen devrik cümlelerde de görüldüğü gibi cümleler kısa, yalın, arı, açık ve içten bir anlatım yeğlediği için okur için engel teşkil etmemektedir. Aksine yerinde kullanımı okuyucuda bir dil tadı bırakmış, anlatımı zenginleştirmiştir.

Yazarın ara ara pekiştirmelere de yer verdiği görülmektedir: "Masmavi gözleri, sapsarı saçları var." (Haykır vd., 2018, s. 10), "Utancımın kıpırmızı olmuştu." (Haykır vd., 2018, s. 11).

"Güvercin" adlı fabl metninde yalın, arı, açık bir dil kullanılmıştır. Çocuğun dil ve düşünce gelişimine uygundur. Ancak Türkçenin gücünü ve zenginliğini ortaya koyan söz varlığı unsurları açısından yeterli düzeyde değildir. Metinde kullanılan deyimlerden bazıları şu şekildedir: "Güvercinleri gözden kaybeden avcı daha sonra onları takip etmekten vazgeçmiş." (Haykır vd., 2018, s. 73), "Hazırlanmış tuzağı fark edemeyen güvercinler buğday tanelerini yemeye başlamışlar." (Haykır vd., 2018, s. 72). Türkçenin anlatım özelliklerinden biri olan ikilemelere de fazla rastlanılmamaktadır. Kullanılan ikilemelerden bazıları bağlamlarıyla birlikte şu şekildedir: "Güvercinlerden bazıları da başıyıp çağırarak ağlamaya başlamış." (Haykır vd., 2018, s. 72), "Karga da bulunduğu yerden olup bitenleri seyrediyormuş." (Haykır vd., 2018, s. 73), "Kendi kendine, 'Bu sevimsiz, çirkin yüzlü avcı galiba beni avlamaya gelmiş.'" (Haykır vd., 2018, s. 72).

"Forsa" adlı öyküde konuşma dilinin kullanıldığı görülmektedir. Yalın tümcelerin kullanıldığı, süslü tümcelere çok fazla yer verilmediği söylenebilir. Anlatımı duru, akıcı ve yalındır. Metnin dilsel düzenlenişi çocukların düş ve düşünce gücünü devindirecek nitelikte olduğu söylenebilir. Metinde kullanılan deyimlerin bazıları bağlamlarıyla birlikte şöyledir: "İhtiyarlaşınca, çiftçi onu azat etti." (Haykır vd., 2018, s. 138), "Gözlerine inanamadı." (Haykır vd., 2018, s. 138), "Sevinçten, hayretten dizlerinin bağı çözüldü." (Haykır vd., 2018, s. 138), "Ben karaya cenk etmeye çıkıyorum." (Haykır vd., 2018, s. 140). Çocuklar / öğrenciler bu metin aracılığıyla forsa, güverte, donanma, kadirga, bölük, kaftan, cenk etme gibi kimi kavramları da söz dağarcıklarına katacaklardır. Metinde noktalama ve

yazım kurallarının bağlam aracılığıyla çocuklara doğru sezdirildiği görülmektedir.

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Kaynatılmış Tohum”, “Boş Bir Kümes, Birkaç Dolu Kalp” ve “Ben Kimim?” metinlerinin de anlatım açısından sade olduğu, gereksiz bayağı sözcüklerin yer almadığı, duruluk, akıcılık, açıklık gibi unsurların göz önünde bulundurulduğu söylenebilir. Ana dilimizin göz alıcı zenginliğini ortaya koyan söz varlığına ilişkin bulgulardan örnekler alıntılanmış metinle birlikte aşağıda verilmiştir:

Deyimler: “Boş ver elinden geleni yapmışsın, dedi.” (Şekerci, 2018, s. 23), “Lin’in ağzını bıçak açmıyordu çünkü hakkında konuşacağı bir çiçeği yoktu.” (Şekerci, 2018, s. 23), “Yabancı bir ülkede, kuş uçmaz kervan geçmez bir yolun ortasında iki Alman, yapayalnız kalmışlardır.” (Şekerci, 2018, s. 60), “İçeride fakirlik göze çarpıyordu.” (Şekerci, 2018, s. 60), “Yerde eski püskü bir kilim, üstüne oturabilecek bir iki minder, iki gülümseyen ufak çocuk ve kocaman gülümseyen bir Türk ailesi...” (Şekerci, 2018, s. 61), “Christoph’un gözleri doldu.” (Şekerci, 2018, s. 61), “Hani sözümü kesmeyecektin?” (Şekerci, 2018, s. 111), “Nasıl oluyor bilmiyorum ama doğduğunuz andan itibaren bunu yapmak için yola koyuluyorsunuz.” (Şekerci, 2018, s. 111-112), “Meraklı’nın heyecandan nefesi kesilmişti.” (Şekerci, 2018, s. 111), “Havuzda dalınca derin bir soluk alıp kendine geldi.” (Şekerci, 2018, s. 113), “Sonra bir gün, her ne pahasına olursa olsun bu nehre geri dönmeli, kendi yavruları doğana kadar onların başında beklemeli ve görevini tamamlamanın mutluluğu içinde yaşama veda etmeliydi.” (Şekerci, 2018, s. 113), “Meraklı, bu iş için Uslu’dan daha uygun birini bulamayacağını düşünerek arkadaşını her gün soru yağmuruna tutmaya başladı.” (Şekerci, 2018, s. 113), “Bunu duyunca Meraklı’nın yüzü asıldı.” (Şekerci, 2018, s. 112).

İkilemeler: “Bu arada Ling’in arkadaşları ballandıra ballandıra saksılarındaki çiçeklerden bahsediyorlardı.” (Şekerci, 2018, s. 22-23), “Saraya ulaştığında diğer gençlerin yetiştirdiği çeşit çeşit bitkiler karşısında hayrete düştü.” (Şekerci, 2018, s. 23), “Birbirlerine çiçeklerini nasıl böyle yetiştirdiklerini ciddi ciddi anlatan diğer gençler, Ling’in elindeki boş saksıyı görünce kahkahalarla güldüler.” (Şekerci, 2018, s. 23), “Ling hariç hepiniz, bana çeşit çeşit ağaçlar, bitkiler ve çiçekler getirdiniz.” (Şekerci, 2018, s. 23), “İssiz bir yoldan giderlerken arabaları ‘pıt pıt’ etti ve aniden durdu.” (Şekerci, 2018, s. 60), “Sabah sabah nereden çıktı bu sorular, dedi.” (Şekerci, 2018, s. 110), “Ertesi gün Uslu, havuzun kenarına geldiğinde Meraklı’nın tek başına, ağır ağır yüzmekte olduğunu gördü.” (Şekerci, 2018, s. 110),

7. sınıf Türkçe ders kitabındaki “Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay” , “Ana İşsiz Kalınca” ve “A”harfi metinlerinde de Türkçenin anlatım gücü ve olanakları, dil ve anlam evrenine uygun olarak çocuklara sezdirilmektedir. Dil bilinci ve duyarlılığı, çocuğa göre olan bir kurguyla uyarılmıştır. Türkçenin anlatım gücünü gösteren söz varlığı unsurlarından bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

Deyimler: "Bu sırada Serpil Hanım'ın gözlerinden yaşlar boşaldı." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 46), "Balkan savaşı sırasında Bulgarların eline geçmiştir." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 44), "Mürefteci Kadınların canla başla çalışmaları görülmeye değerdi." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 44), "...annem, o anda meseleyi bizzat ele almaya karar vermiş." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 151), "İçi cız etti." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 20), "Ana oğul suspus olup başlarını öne eğdiler." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 20), "Atıl hemen eline alıp bağrına bastı onları." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 21), "Pantolonunun paçalarındaki kurumuş çamurlar çarptı gözüne." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 21), "Köyündeki insanlar birer birer gözünün önüne geldi." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 22), "Bunları söylerken gözlerinden yaşlar boşandı." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 23), "Elinden bir şey gelmiyor ki." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 23).

İkilemeler: "Evde boş boş oturacağıma burada sizlere hizmet ederim, dedim." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 45), "Dışarıdan sık sık top sesleri geliyordu." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 45), "Yemekten sonra hastalara tek tek ilaç verdi." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 47), "...sık sık kasılıyordum, başım da yanlara ve arkaya doğru kayıyordu." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 151). "Hem de günden güne çok büyümekte!" (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 20), "Komşu yok, gezip tozma yok, deliresim geliyor!" (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 20), "Atıl'ın aklına bir zamanlar iş iş diye çırpınıp duran kaçak Hasan geldi." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 20), "Önündeki giysileri tez tez dürüp dolabın diplerine doğru tikiştirdi." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 23), "Ana dertli dertli içini çekti." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 23).

"Ana İşsiz Kalınca" metninde, öğrenciler ilenmek, içlenmek, buruk, apırmak, köpürmek gibi daha öncesinden karşılaşmadıkları kelimeleri bağlamlarıyla birlikte öğrenme olanağına da sahip olacaklardır. Dil ve anlatımla Türkçenin söyleyiş güzelliği, anlatım olanakları, söz varlığı ve inceliği duyumsatılmıştır. Türkçenin anlatım gücü ve olanakları çocuğun doğasına uygun kurgularla sezdirilmiştir. Ayrıca yazar, anlatımında devrik cümlelerden yararlanmışır. Yerinde kullanmasıyla anlatımı zenginleştirmiştir. Devrik cümlelere ait örnek kullanımlar aşağıda verilmiştir:

"O sırada Atıl'ın köyden gelirken giydiği giysiler çıktı ortaya." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 21), "Atıl hemen eline alıp bağrına bastı onları." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 21), "Kapatın konuyu!" (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 21), "Anaya iş bulunamıyordu bir türlü." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 21), "Bu arada hazırlanması uzun süren hamurlu köy yemeklerinden de yapmıştı sık sık." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 21), "Onların mö'leri, me'leri, vak vak'ları, gıt gıt'ları doldu kulaklarına." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 22), "Atıl, uykudan uyanmışçasına dalgın dalgın baktı anasına." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 22), Almanların vergi indirimi ve çocuk parasına kandım da doladım başıma." (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 23).

8. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan "Martı" ve "Emine Teyze'nin Çilek Reçeli" metinleri çocuğun dil ve gelişim düzeyine uygundur. Anlatım, ilgiyi diri tutacak biçimde akıcıdır. "Değirmende Döner Taşım" metninde ise çocukların günlük hayatında çok fazla kullanmadıkları *hıla, dam, hara, telis, üzengi, papak, hara* gibi kelimeler kullanılmıştır. Metinlerde kullanılan söz varlığı unsurlarından bazı örnekler bağlamlarıyla birlikte aşağıda verilmiştir:

Deyimler: "Şunu hiç *aklından çıkarma*, senin uçma nedenin yiyecek bulabilmek!" (Mete vd., 2018, s. 15), "*Kendine geldiğinde* neredeyse akşam olmuştu ve o ay ışığında okyanusun üstünde, dalgalara kapılmış sürükleniyordu." (Mete vd., 2018, s. 16), "Bu hızda eğer kanatları açılırsa milyonlarca minik martı parçacığına dönüşeceğini biliyor ve *bunu göz ardu ediyor.*" (Mete vd., 2018, s. 17), "Neyse ki bu seferlik şans yaver gitmişti de olay kimsenin ölümüne *yol açmamıştı.*" (Mete vd., 2018, s. 17), "*Güneş ensemizde boza pişiriyor.*" (Mete vd., 2018, s. 170), "*İçim içime sığmıyor, değirmene gideceğiz.*" (Mete vd., 2018, s. 170), "Haydar Amca *saçını değirmende gerçekten ağartmış...*" (Mete vd., 2018, s. 170), "Babamı yere göğe sığdıramadı." (Mete vd., 2018, s. 201), "Mahallenin işsizleri bu olaydan sonra babamın *yolunu gözlemeye başladılar.*" (Mete vd., 2018, s. 201), "Emine Teyze reçelinin beğenilmesinden *kıvanç duymuştu.*" (Mete vd., 2018, s. 202), "Sonraki günler her şey *yolunda gitti.*" (Mete vd., 2018, s. 203).

İkilemeler: "Durgun denizin minik dalgaları üzerinde, güneşin altın gibi ışıladığı *pirıl pirıl* bir sabahtı." (Mete vd., 2018, s. 15), "Hemen altındaki *uçsuz bucaksız* deniz neredeyse hareketini yitirmişti." (Mete vd., 2018, s. 15), "Bu, çok büyük bir güç istiyordu fakat *yavaş yavaş* oluyordu." (Mete vd., 2018, s. 16), "Kanat uçlarını *belli belirsiz* hafifçe döndürerek dalıştan çıktı..." (Mete vd., 2018, s. 17), "Annem, karıştırırken gözüne ilişen *çeri çöpü* ayıklıyor." (Mete vd., 2018, s. 169), "Parke taşı yolda *ağır ağır* gidiyor, geçenlerle selamlaşıyor, şakalar yapıyordu." (Mete vd., 2018, s. 170), "Burası kendimi *bildim bileli* gittiğimiz Haydar'ın değirmeniydi." (Mete vd., 2018, s. 170), "Komşular *sık sık* kapımızı çalıyor, oğullarının, kızlarının, yeğenlerinin işsiz olduğundan dert yaniyordu." (Mete vd., 2018, s. 201), "Babam akşamları gözlüğüne takar, *satır satır* o ilanlara bakardı." (Mete vd., 2018, s. 201), "Babamla reçeli tattık, öyle güzeldi ki *kaşık kaşık* yemeye devam ettik." (Mete vd., 2018, s. 202).

Türkçe ders kitabındaki metinlerin genelinde Türkçenin anlatım gücü ve olanakları çocuğun doğasına uygun kurgularla sezdirildiği görülmektedir. Anlatımın da kısa, duru ve içten cümlelerle yapılandırıldığı söylenebilir.

3.3. Eğitsel İlkeler ve İletiler Açısından Türkçe Ders Kitapları

Türkçe ders kitabı metinlerinin genel anlamda çocuklara bazı ulusal ve evrensel değerleri aktarmayı hedefledikleri görülmüştür. İncelenen öykülerde kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında bir ayrımcılığa rastlanılmamıştır. Çocukların cinsel kimlikleri içerisinde kişiliklerini geliştirmelerine engel olabilecek kurgusal özellikler ve iletilerle de

karşılaşılmamıştır. Metinlerde kurgulanan olay dizilerinde denetimci, baskıcı anlayışları onaylayan bir yaklaşım da tespit edilmemiştir.

“Oyuncak” metninde sevgi iletisinin hâkim olduğu görülmektedir. Çocukların dünyasında oyuncakların önemi büyüktür. Metinle etkileşim içerisine giren okur / öğrenci oyuncaklarıyla oynarken yaşadığı duyguları yaşamaya başlayacaktır. “Çuf çuf! Bayılıyorum torunumun oyuncak trenleri ile oynamaya.” (Haykır vd., 2018, s. 10), “Yani öyle bir güzel oynuyorum ki işte o kadar olur! Çocuklar gibi... Her şeyi unutuyorum. Dizlerimdeki o acımasız romatizma ağrılarını bile...” (Haykır vd., 2018, s. 11). Anlatıcı (Kahraman), günümüzde çocukların oynamış oldukları oyuncakları çok sevmektedir. Kendi çocukluğunda da var olan kurşun askerlerin günümüzde plastikten yapılmış olmasına da eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. “Anlamıyorum, niçin o güzelim kurşun askerleri plastikten yaptılar?” (Haykır vd., 2018, s. 11).

“Güvercin” metninde de birlik ve beraberlik, yardımlaşma, iyilik gibi iletilerin ön planda olduğu görülmektedir. “Kardeşlerim, beni dinleyin! Hep bir ağızdan bağırmayın. Herkes kendi başına kurtulmayı da düşünmesin. Böyle yaparsanız hemen avcının eline geçersiniz. Avcıya yakalanmak istemiyorsanız beni dinleyin. Hep birlikte hareket etmeliyiz. Birlikte hareket ederek avcıdan kurtulabiliriz.” (Haykır vd., 2018, s. 72) ifadesinde birlikte hareket etmenin öneminden bahsedilmektedir. “Daha sonra da şehir dışında yaşayan bir fare arkadaşım var, ona gideriz. O ağları kemirmek suretiyle bizi kurtarabilir.” (Haykır vd., 2018, s. 73) ifadesinde ise yardımlaşma ve dayanışmanın insan hayatı için vazgeçilmez olduğu görülmektedir. Ayrıca hayatta her sorunumuzu kendi başımıza çözemeyeceğimiz, başkalarından yardım almamız gerektiği, bu nedenle de birbirimize destek çıkabileceğimiz dostlar edinmemiz gerektiği iletisi de okurlara aktarılmaktadır.

“Forsa” adlı öyküde de sabırlı olma, özgürlük, vatan sevgisi gibi iletilerin verildiği görülmektedir. Kara Memiş, kendisinin kurtarılmasını sabırla beklemektedir. “Kırk yıllık bir beklemenin verdiği son bir kuvvetle davrandı.” İhtiyarın vatana olan özlemi, bayrağa olan sevgisi ise “İhtiyar, Türklerin yanına varınca öniüne ilk geleni tutup öpmeye başladı... Şehit olursam bunu üzerime örtün. Vatan al bayrağın dalgalandığı yer değil midir?” ((Haykır vd., 2018, s. 140) sözlerinden anlaşılmaktadır. Vatandan ayrı kalmanın insan için ne kadar zor olduğu sezdirilmektedir.

“Kaynatılmış Tohum” metninde adalet, dürüstlük ve cesaret gibi değerlerin okurlara / öğrencilere aktarıldığı tespit edilmiştir. Kralın yerine geçecek kişiyi belirlerken bir sınama yapması, adalet; annenin çocuğuna, ne olursa olsun dürüst davranması gerektiğini söylemesi, dürüstlük; Ling’in dürüst davranarak arkadaşlarının aksine çiçek açmayan çiçeği kralın huzuruna götürmesi ise cesaret değerine birer örnektir. Bu değerlerin kurgu içerisinde çocuklara aktarıldığı görülmektedir.

“Ben Kimim” metninde ise yaşadığımız çevreyi, dünyayı daha iyi tanımanın yolunun soru sormaktan geçtiği sezdirilmektedir. Metinde kullanılan soru işaretlerinin çokluğundan da görülmektedir ki Meraklı adlı karakter sürekli sorular sorarak bilgilerini geliştiriyor ve genişletiyor. Okurlara / öğrencilere de öğrenmenin yolu soru sormaktan geçmektedir mesajı verilmek istenmektedir. Meraklı adındaki karakterin aklından geçen şu düşünceler de eğitsel bir değer olarak çok önemlidir: “Bunları düşünürken Meraklı’nın aklına yine Bilge Somon geldi. Onun söylediklerini şimdi daha iyi anlıyordu. Bilge Somon’un sözünü ettiği o yaşlı balıklar gibi hayatının son günlerinde pişmanlık duymamalıydı. İşte bu yüzden merak etmeli, soru sormalı, her şeyi öğrenmeli, bu yolculuğa her yönüyle hazır olmalıydı. Ne kadar çok şey bilirse bu zorlu yolculuk da o kadar eğlenceli geçer, önüne çıkan engelleri kolayca aşabilir ve büyük balıklardan kolaylıkla kaçabilirdi.” Önümüze çıkan bütün engelleri aşmamız gerektiği de iletiler arasındadır. Okura / öğrenciye çevremizdeki deneyimli kişilerin tecrübelerinden yararlanmamız gerektiği de duyumsatılmaktadır.

“Ana İşsiz Kalınca” metninde sevgi, ümitli olma, yurt özlemi gibi değerlerin yazınsal bir anlayışla okura iletiliği görülmektedir. Metinde gurbete çalışmak için gelen bir ailenin hikâyesi anlatılmaktadır. Anneleri, işten çıkarılınca boşluğa düşmektedir. Anne bir türlü iş bulamaz. Ama babaları umudunu yitirmez. Yazar yaşanan durumdan hareketle okura, zor zamanlarda sabırlı olunması gerektiğini sezdirmektedir. Atıl’ın köyden gelen elbiseleri bağrına basması ve bu elbiselerin ona köyündeki yaşamı derinden hissettirmesi gurbette bulunmanın hüznünü açık bir şekilde okura hissettirmektedir. Metnin tamamında yurt sevgisinin hâkim olduğu görülmektedir.

“Müreffeli Kadınlar ve Emin Astsubay” adlı öyküde çocuklara / öğrencilere millî duygular, vefa, vatan sevgisi, bağımsızlık gibi değerler aktarılmaktadır. İnsanların zor zamanlarda kenetlenmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Çocuklara vatan hizmetinin kutsal olduğu, bu uğurda nice insanların mücadele verdiği, bu uğurda öldükleri sezdirilmektedir. “Önemli değil efendim. Ne fark eder. Ha benim kocam ha başkasının...” (Kır, Kırman ve Yağız, 2018, s. 46) ifadesi de bu durumu açıklamaktadır. İnsanların kendilerine yapılan iyilikleri unutmaması gerektiği, vefalı olunması da iletiler arasında yer almaktadır.

“A” Harfi metninde mücadele etme, cesaret, umutlu olma gibi değerlerin iletiliği görülmektedir. Annenin çocuğu için var gücüyle mücadele etmesi, olumsuz düşüncelere kulaklarını tıkayıp başarıya olan inancı ve sonunda bunun meyvelerini almış olması çocuklar üzerinde etki bırakacaktır. Gerek anne gerekse de çocuk, karşılarına çıkan engelleri aşarak başarıya ulaşmışlardır. Bu durum, okurlara aşılamayacak bir engelin olamayacağını, başarıya ulaşmak için cesaretli olmamız gerektiğini göstermektedir.

“Martı” adlı öyküleyici metninde de okurlara kendimizi sürekli geliştirmemiz ve hayallerimizin peşinde koşturmamız gerektiği

sezdirilmektedir. Çevremizde olumsuz düşünen insanların varlığına rağmen hedeflerimizi gerçekleştirmek için var gücümüzle çalışmamız gerektiği aktarılmaktadır. Jonathan adındaki karakter belli kalıpların içerisinde tutulmak istenmesine rağmen ısrarlı bir şekilde çalışmış ve hayalindeki düşünceyi gerçekleştirmiştir. Gerçek özgürlüğüne kavuşmuştur. Buradan da okurların çıkarılması gereken epey bir ders vardır.

“Değirmende Döner Taşım” metninde de eski zamanlarda insanların büyük emeklerle ürün elde ettikleri anlatılmaktadır. Teknolojinin insan hayatını nasıl değiştirdiğini, yazarın çocukluk yıllarında buğdayı un haline getirmek için yaptıklarından anlayabiliyoruz. Günümüzde, bu işler teknolojik imkânlarla yapılmaktadır.

“Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” adlı öyküde ise sevgi, dayanışma, birliktelik, çalışkanlık gibi değerlerin varlığı görülmektedir. Emine Teyze mahalleye geldikten sonra çevreyi güzelleştirmek için yoğun bir çaba içerisine girer. Anlatıcının “Bitkileri sevmeyi, onları incitmemeyi Emine Teyzeden öğrendim.” ifadesinden de her canlıya karşı sevgi dolu olmamız gerektiğini çıkarabiliriz. Mehmet Bey’in işsiz insanlara iş bulmak için çalışması ve onlarla dayanışma içinde bir reçel yapımevi kurmaları da yardım etmenin, yardımlaşmanın ve dayanışmanın ne denli önemli olduğu sezdirilmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmada 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabı metinleri biçim, içerik ve eğitsel özellikler açısından incelenmiştir. Metinler, Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) amaçlanan becerilere ulaşmada önemli birer araçlardır. Türkçe öğretimin niteliğinin geliştirilmesi, çocuğa göre olan yapıtların ders kitaplarına konulmasıyla mümkündür. Bu metinler aracılığıyla çocuklar; anlama, anlatma ve üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek, dil bilinci ve duyarlılığı kazanacak, okuma sevgisi ve alışkanlığı da edinmiş olacaklardır.

Çocukların görsel algılarının gelişiminde ve kitaba sevgi duymasında tasarım özellikleri önemli bir yer tutmaktadır. 5.sınıf Türkçe ders kitabı ile 6. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerindeki harf boyutu çocuğa görecelik ilkesine uygundur. Ancak 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerindeki harf boyutu olması gereken (Nas, 2014, s. 67) boyutta değildir. 7. sınıf Türkçe ders kitabında 10 olması gereken harf boyutu 10,5; 8. sınıf Türkçe ders kitabında 10 olması gereken harf boyutu 11 punto ile yazılmıştır.

İncelenen metinlere ait görsellerin sözlü metnin anlamını tamamladığı görülmektedir. Ancak bazı görsellerin çizimi, renk tonu çocuğun kitapla iletişim kurmasında yetersiz kalmaktadır. “Güvercin” metni ile birlikte verilen görseller iletişim sürecinde kendisinden beklenen işlevi yerine getirmemektedir, çizgiler ve renkler iç içe girmiş durumdadır. “Kaynatılmış Tohum” metninde ise aynı rengin farklı tonları kullanıldığı için çocuğa

görelilik ilkesi açısından uygun değildir. "A" Harfi metninde ise yalnızca bir görselle yer verilmiştir. Ders kitabı metinleriyle birlikte verilecek görseller metinle iletişim kurma, okumayı sevdirmeye, duyma, düşünme ve düşünme becerilerini geliştirme açısından önemlidir. Bu nedenle bu görseller, çocuğun dünyasını iyi tanıyan, onların ilgi ve gereksinimlerini iyi bilen usta sanatçıların eliyle oluşturulması gerekmektedir.

İncelenen ders kitabı metinlerinin konuları çocukların gelişim özellikleri ve gereksinimleri açısından uygun bulunmuştur. Konuyu yapılandıran olaylarda verilen çatışmaların türü ve niteliği çocuk gerçekliği açısından uygundur. Metinlerdeki çatışmalar, çocukların anlama ve anlamlandırma düzeyleri, sevgi ve özgürlük gereksinimleri doğrultusunda kurgulanmıştır.

İncelenen öykülere ait karakterlerin büyük çoğunluğu açık (geliştirilmiş) ve durağan (statik) karakterlerden oluşmaktadır. Bu karakterler davranışları, eylemleri ve konuşmalarıyla geliştirilmiştir. "A" Harfi metninde karakterin fiziksel özellikleriyle de geliştirildiği görülmektedir. Öykülerdeki karakterler genel olarak çocukların özdeşim kurabileceği özellikleri taşımaktadırlar. 8.sınıf Türkçe ders kitabındaki "Değirmende Döner Taşım" metnindeki karakterler çok fazla geliştirilmedikleri için özdeşim kurma açısından yetersiz bulunmuştur.

Araştırma kapsamında incelenen öykülerde iletilerin metnin dokusuna işlendiği görülmektedir. İletilerin insana yaşama ilişkin duyarlılık oluşturabilecek nitelikte oldukları görülmektedir. Ancak "Martı" metninin sonunda iletinin bir yargı şeklinde ortaya konmuş olması bir eksiklik olarak kabul edilebilir.

Dil ve anlatım açısından incelenen öykülerin çocukların gelişim özelliklerine uygun olduğu görülmüştür. Genel olarak kısa, yalın, duru cümlelerin tercih edildiği görülmüştür. Özellikle "Ana İşsiz Kalınca", "Ben Kimim?" ve "Oyuncak" metinlerinde Türkçenin anlatım olanakları çocuğun doğasına uygun kurgularla sezdirilmiştir. Türkçe sözcükler genel olarak anlatımda kullanılmıştır. Ancak "Değirmende Döner Taşım" metninde teknolojik gelişmeler neticesi dilin çevriminden çıkmış bazı sözcükler yer almaktadır.

Eğitim ilkeleri ve eğitsel iletiler açısından bakıldığında ise çocukların cinsel kimlikleri ve kişiliklerini geliştirmelerine engel olabilecek kurgusal özelliklere ve iletilere rastlanılmamıştır. Yazgıcılığı, boş inançları onaylayan, onları önemli kılmaya çalışan bir yaklaşımla karşılaşılmamıştır. Metinlerin genel olarak çocuğun girişimciliğini, deneme ve araştırma isteğini destekleyici olduğu ifade edilebilir. Metinler aracılığıyla birtakım ulusal ve evrensel değerlerin de aktarıldığı görülmüştür.

Türkçe ders kitabına metin seçimi yapılırken birçok değişkenin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çünkü amaçlanan becerilerin gerçekleştirilmesi bu metinler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Canlı'ya (2015) göre metin seçiminde metinsellik ölçütleri, çocuk gerçekliğine uygun olma ve öğrenme- öğretme ilkeleri doğrultusunda hareket edilmelidir. Bir metnin

çocuğa göre olma, çocuğun düş ve anlam evrenine seslenmesi bütün bu özelliklerin çocuğun estetik ve sanatsal uyaran gereksinmelerine yanıt oluşturacak biçimde bir dilsel metne dönüşmesiyle olanaklıdır. Uz Erşahin'in (2009) Türkçe ders kitabındaki çocuk edebiyatı metinlerini çağdaş çocuk edebiyatı ilkeleri açısından incelediği çalışmasında, bazı metinlerin beklentileri karşıladığı bazılarının ise karşılamadığı görülmüştür. Lüle Mert (2012) Türkçe ders kitabındaki öyküleri çocuk yazınının temel ilkeleri açısından incelediği çalışmasında, öykülerin bu ilkeler doğrultusunda kurgulanmadığını belirlemiştir. Sarıçan'ın (2012) yaptığı çalışmada, ders kitabı birçok açıdan eksik bulunmuştur. Metinlerin çoğunun çocukların yaş düzeyine uygun olmadığı, özensizce seçildiği tespit edilmiştir. Çakır (2013) ise Türkçe ders kitaplarındaki öyküleri çocuğa görelilik ilkesi açısından incelemiştir. Yapılan incelemede ders kitaplarındaki öykülerin, tasarım özelliklerinin büyük ölçüde "çocuğa görelilik" ilkesine uygun olduğu; ancak birkaç hikâyede harf(ler) ve resimlemelerin çocuğa göre olmadığı tespit edilmiştir. İçerik özellikleri açısından ise konu, tema, ileti ve çevrenin sunulmuş biçimi bakımından "çocuğa görelilik" ilkesine uygun olduğu görülmüştür. Dil ve anlatımın kusurlu olması, seviyeye uygun olmayan ifadelerin yer alması hikâyeleri çocuğa görelilik ilkesinden uzaklaştırdığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Türkçe ders kitaplarının çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı kitapların görsel öğelerine, tasarım özelliklerine, metinlere yönelik hazırlanan etkinlik ve araştırmalara yoğunlaşırken bir kısmı ise metinlerin niteliğini belirlemeye yöneliktir (Akyol, 2008; Çakır, 2009; Çeçen, 2009; Çiftçi, Çeçen ve Melanlioğlu, 2007; Demirel, 1998; Dilidüzgün, 2009; Epçaçan ve Okçu, 2009; Eren, 1994; Evren, 2008; Fidan, 2018; İşeri, 2002, 2007, 2008; Karababa, 2007; Kaya, 2007; Küçük, 2005; Onan ve Tokdemir, 2012; Şen, 2008; Türkben, 2018a, 2018b, 2019; Uz Erşahin, 2009, Zorbaz, 2007). Bu çalışmalarda, Türkçe ders kitaplarına metin seçiminde daha özenli davranılması gerektiği belirtilmektedir. Alanyazındaki çalışmalar ve mevcut çalışmadan hareketle Türkçe ders kitabı hazırlamada disiplinler arası bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Özellikle de metin seçiminde bu özenin gösterilmesi gerekmektedir. Alanyazın ve mevcut araştırmanın bulgularından hareketle aşağıdaki önerilere yer verilebilir:

- Türkçe ders kitabına seçilecek metinlerin çocuğa görelilik ilkesine uygun olmasına özen gösterilmelidir.
- Sayfa düzeni ve resimlemelerde çocuk gerçekliği göz önünde bulundurulmalıdır. Görseller, çocukların duygu ve düşünce dünyasını tanıyan, onların ilgi ve gereksinmelerini tanıyan usta sanatçılar tarafından oluşturulmalıdır.
- Türkçe ders kitabına seçilecek metinlerde Türkçenin söz varlığı yansıtılmalı, dilin doğru ve etkili kullanılması gerekmektedir. Metinlerin

öğretme anlayışından çok öğrencilere duyma ve düşünme sorumluluğu verecek nitelikte olmasına özen gösterilmelidir.

- Türkçe dersinin en temel özelliği, bilgiden çok beceri kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle ders kitabına seçilecek metinler hem temel dil becerilerini kazandırma hem de insana doğaya, yaşama yönelik duygu, düşünce ve davranışları sezinletme yeterliliğine sahip olması gerekir.
- Türkçe öğretiminde yalnızca Türkçe ders kitabındaki metinlere bağlı kalınmamalı, öğrencilerin çok uyarınlı eğitim ortamları yaratılarak farklı türdeki metinlerle karşılaşmalarına olanak tanınmalıdır.
- Türkçe öğretmen adaylarına çocuk edebiyatı doğrultusunda metin seçiminde nelere dikkat edilmesi gerektiği aktarılmalıdır. Bu metinler doğrultusunda hazırlanacak etkinliklerin de çocuğa görelilik ilkesine uygunluğu yapılacak uygulamalı çalışmalarla gösterilmelidir.
- Türkçe ders kitabı seçim komisyonlarında çocuk edebiyatı alanında uzman kişilerin bulunması gerekir.

Kaynakça

Adalı, O. (2003). *Anlamak ve anlatmak*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Akyol, H. (2008). Ders kitaplarındaki metin yapıları ve öğretim açısından analizleri. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildirileri 02-04 Mayıs içinde* (s.712-717). Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi.

Aşlıoğlu, B. (2000). İlköğretim Türkçe programının amaçlarının gerçekleştirilmesinde çocuk kitaplarının yeri. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları.

Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Ankara: Pegem Akademi.

Aykaç, M. (2011). *Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatı metinleriyle kurgulanan yaratıcı drama etkinliklerinin anlatma becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Baki, Y. ve Karakuş, N. (2012). *Türkçe öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.

Baş, B. (2015). *Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.

Canlı, S. (2014). *Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin niteliği üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Canlı, S. (2015). Türkçe ders kitaplarına seçilecek metinlerin belirlenmesinde çocuğa görelilik ilkesi. *Journal of Language Education and Research*, 1(1), 98-123.

Çakır, P. (2009). *6., 7., 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelilikler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Samsun.

Çakır, P. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelilik açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(1), 1171-1180.

- Çeçen, M. A. (2009). Yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler üzerine tutarlılık bakımından bir inceleme. *XXII. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri*, 8-9 Mayıs, Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Çer, E. (2016). Türkçe öğretiminde çocuğa görelilik ilkesine uygun edebiyat yapıtlarının önemi. *İlköğretim Online*, 15(4), 1399-1410, 2016. [Online]:<http://ilkogretim-online.org.tr> doi: <http://dx.doi.org/10.17051/io.2016.22814>.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A., ve Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 206-219.
- Dayıoğlu, G. (2000). Çocuk kitaplarında eğitsellik", I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi*, 20-21 Ocak 2000 Haz. Sedat Sever, Ankara, s.522- 535.
- Demirel, Ö. (1998). Türkçe ders kitaplarının incelenmesi. *Türkçe Öğretimi*. S. Topbaş (Ed.) içinde, *Türkçe öğretimi* (ss. 147-155). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Dilidüzgün, Ş. (2009). Yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanan ilköğretim Türkçe öğretim programı ve ders kitaplarında metin- odaklı görevlerin yeri. *I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi*. Web sitesi: www.oc.eab.org.tr/egtconf/pdfkitap adresinden 19 Mart 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- EPCAÇAN, C. ve OKÇU, V. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *I. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu Bildirileri 27-28 Mart 2008* içinde (ss. 239-249). Gazimağusa, KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları.
- Eren, K. S. (1994). *İlköğretim okullarında okutulan Türkçe ders kitaplarının program amaçlarına ulaşabilirlik düzeyi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Evren, Z. (2008). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki edebî metinlerin çocuk edebiyatı ölçütlerine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Fidan, M. (2018). Evaluation of secondary school students' attitudes towards texts in Turkish textbooks. *Erciyes Journal of Education*, 2(1), 19-38.
- Göğüş, B. (1993). Türkçe öğretimine genel bir bakış. Ferhan Oğuzkan (Yay. Haz.). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi ve sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Hasırcı, S. (2015). *Türkçe öğretiminde çok uyaranlı eğitim ortamlarının yapılandırılmasına dönük bir model önerisi (5-8. sınıf örneği)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Haykır, H.A. vd. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı 5*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metinlerin Yapısal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi

- İşeri, K. (2002). *Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilköğretim programına uygunluğunun incelenmesi: Göstergibilimsel Bir Betimleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- İşeri, K. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitabının ilköğretim Türkçe programının amaçlarına uygunluğunun değerlendirilmesi. *Dil Dergisi*, 136, 58-74.
- İşeri, K. (2008). Türkçe ders kitaplarında (6. sınıf) yer alan metinlerin türlerini temsil yeterliliği. *XX. Ulusal Dilbilim Kurultayı, Bildirileri* 10-11 Mayıs 2007 içinde (ss. 242-250). Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları.
- Karababa, C. (2007). Ders kitaplarındaki metinlerin çocuğa göreliği. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*. (Hazırlayan: Sedat Sever). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (2005). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaya, Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin türsel/yazınsal niteliği", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri içinde* (ss. 83-90).Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Kır, G., Kırman, E. ve Yağız, S .(2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı* 7. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Küçük, E. E. (2005). *İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe kitaplarındaki düz yazı metinlerinin çocuğa görelilik ilkesine ve metinlerin içerdiği eğitsel iletilere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Lüle Mert, E. (2012). İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin çocuk yazınının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), s. 73-93.
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (1-8. Sınıflar)*. Ankara: T. C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Mete, G. vd. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe ders kitabı* 8. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Nas, R. (2014). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Onan, B. ve Tokdemir, N (2012). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında uzak bağdaştırma kullanımı üzerine bir araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 29-44.
- Soysal, Ö.K (2018). *Eğitim fakültelerindeki çocuk edebiyatı öğretiminin değerlendirilmesi (Bir ders tasarımı örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarıçan, E. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki edebî metinlerin çocuk edebiyatı kriterlerine uygunluğu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Sever, S. (2013). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S., Kaya, Z. ve Aslan, C. (2013). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2015). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Şekerci, Y. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitabı* 6. İstanbul: Eksen Yayıncılık.

- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5) 763-779.
- Türkben, T. (2018a). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 961-986.
- Türkben, T.(2018b). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2152-2166. doi: 10.17218/hititsosbil.419925.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 508-526.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N.K. ve Gürel, Z. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Uz Erşahin, I. (2009). *Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı metinlerinin çağdaş çocuk edebiyatı ilkeleri açısından değerlendirilmesi ve eğitsel öneriler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yalçın, A. ve Aytas, G. (2011). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 87-10.

